

aina mainio Erja Manto. Iso osa kirjan kiinnostavuudesta epäilemättä johtuu siitä, että sen nimihenkilö on elänyt monivaiheisen elämän. Haavikkoa on auttanut myös Utrion laaja kotiarkisto, jonne on talletettu kirjailijan kirjeenvaihtoa perheenjäsenten, kollegoiden ja lukijoiden kanssa, lehtileikkeitä, kirjojen saamat arviot sekä mielipidekirjoitukset. On mahdollista, että osamaton elämäkerturi olisi saanut samasta aineistoista aikaiseksi sekasotkun.

Utrio on itse sanonut omasta roolistaan ja tuotannostaan: ”Olen tarinankertoja, ja pyrin kertomaan tarinani mahdollisimman vauhdikkaasti ja hauskaasti. Mikään mitä luon ei elä minun jälkeeni. En sitä odotakaan. Kuitenkin minun on itse arvostettava omaa työtäni ja tehtävä se niin hyvin kuin osaan” (s. 217). On kuitenkin syytä olettaa, että kirjoja luetaan vielä vuosikymmentenkin päästä. Kaari Utrio ei ole naispuolinen Mika Waltari, johon häntä on joskus verrattu. Kaari Utrio on Kaari Utrio – omalla nimellään ja tuotannollaan.

Anna Niiranen, FT, tutkijatohtori
Jyväskylän yliopisto

Pirita Frigren, FT, yhteiskuntahistorian dosentti
Turun yliopisto

Erään suurvallan anatomia

Ari Helo:

Amerikan Yhdysvaltojen historia, Omakustanne
2022. 622 s. ISBN 978-952-94-6019-9

Tähän massiiviseen Yhdysvaltojen historiatoon Ari Helo on kiteyttänyt vuosikymmenten tutkimustyön tulokset, jotka epäilemättä ”neljännesvuosisadan ajan” (s. 11) kestäneessä opetuksessa ovat entisestään kristallisoituneet ja jalostuneet. Monella kertaa ja eri tavoilla suodatetun tietämyksen tuloksena on syntynyt lähemmäs 600 sivua sujuvaa, selkeää ja helppolukuista, jopa nautinnollista tekstiä Yhdysvaltojen pitkästä ja vaiherikkaasta historiasta.

Helon teos etenee kronologisesti alkaen pohjoisen Amerikan asuttamisesta esihistoriallisella aikakaudella, edeten katsaukseen intiaanien historiaan, siirtokuntauteen ja Yhdysvaltojen perustamiseen. Lännen valloittamisen, sisällissodan, orjuuden lakkauttamisen, maailmansotien ja niiden väliin sijoittuvan ”iloisen 1920-luvun” ja sen päättäneen suuren laman, sotienjälkeisen kylmän sodan, ”myrskyisen 1960-luvun”, ”tasa-arvokehityksen rapautumisen kauden, 1969–1999”, 9/11-terrori-iskun, Bushin, Obaman ja Trumpin kauden jälkeen Helo päättää teoksensa katsaukseen Bidenin president-

tiydestä. Narratiivin rungon muodostaa Yhdysvaltojen poliittinen historia, tai kuten Helo itse kirjoittaa: ”aatehistoriallisesti painottunut Yhdysvaltojen poliittinen historia” (s. 8). Hän tarjoaakin seikkaperäisiä esityksiä eri presidenttien ja aikakausien poliittisista linjauksista, päätöksistä ja ilmapiiiristä ylipäätään. Helo ei kuitenkaan pidättäydy ainoastaan tähän, vaan yhtä lailla huomiota saavat tämän omaleimaisesti siirtolaisten kansakunnan talous-, sosiaali- ja kulttuurihistoria, mukaan luettuna arkipäivän historia – ympäristöajattelua unohtamatta.

Yhdysvallat on imperialistinen, kuten kaikki muutkin suurvallat tavalla tai toisella ovat. Yhdysvaltojen asema populaarikulttuurin suurvaltana tekee siitä sen sijaan ainutlaatuisen. Amerikkalaisen musiikin ja elokuvan leviäminen tai ”kulttuuri-imperialismi” vauhdittui 1920-luvulla gramofonin yleistyessä soittamaan ennen kaikkea uudentyylistä jazz-musiikkia. Lisäksi Hollywood valtasi aluksi kaikki Yhdysvaltojen filmimarkkinat ja levittäytyi pian myös Eurooppaan, jossa se toimi monessa suhteessa esikuvana muun muassa Ranskan ja Italian elokuvateollisuudelle, diiva-kulttia unohtamatta. 1950-luvulla Yhdysvallat valloittivat maailman uudella musiikkityyillä, rock and rollilla ja sen lukuisilla alalajeilla – periamerikkalaista tuotetta Coca Colaa unohtamatta. Ja tämä rauhanomainen imperialismi jatkaa edelleen väistämätöntä voittokulkuaan.

Ensisijaisesti Yhdysvallat on kuitenkin siirtolaisten kansakunta, jonne kautta historian on muutettu etsimään työtä, hyvinvointia ja toteuttamaan amerikkalaista vaurastumisen unelmaa. Työläisten järjestäytyminen oli Helon mukaan alkanut jo 1840-luvulla naistyöläisten lakkoiluna, ja ensi kertaa se nousi kansalliseksi puheaiheeksi vuoden 1877 suuren rautatielakon myötä. (s. 315, 316)

Suhtautuminen eri aikakausien erilaisiin siirtolaisiin, kuten esimerkiksi orjiksi maahan tuotuihin afrikkalaisiin 1600-luvulta lähtien, italialaisiin ja muihin eurooppalaisiin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa tai eteläamerikkalaisiin nykyään, on ollut ja on edelleen olennainen osa maan sisäpolitiikkaa. Paradoksaalista tässä on se, että huolimatta mahtipontisesti ja kauniisti kirjoitetusta julistuksesta kaikkien ihmisten tasa-arvosta vuoden 1776 itsenäisyysjulistuksessa, ei tasa-arvo ole koskaan Helon mukaan toteutunut siirtolaisten ollessa kysymyksessä – eikä muidenkaan vähemmistöjen kohdalla. Helo itse kirjoittaa seuraavasti hahmotellen samalla teoksensa punaista lankaa: ”*Jos kirjasta haluaa löytää kokoavan teeman, olkoon se, että perustajaisiensa ylevistä ihanteista huolimatta yhdysvaltalaiset ovat aina sortaneet vähemmistöjään. Kaikki vähemmistöt ovat saaneet äänensä kuuluville vain pitkällisen poliittisen taistelun ansiosta. // Naisten ja seksuaalisten vähemmistöjen tasa-arvoisista oikeuksista kiistellään osin edelleen.*” (s. 9)

Läpi Yhdysvaltojen historian nähtiin useita yrityksiä parantaa vähemmistöjen oloja. 2020-luvulla reaktio

rasistista syrjintää vastaan vihdoinkin saavutti huippunsa, ja ”antirasistisesta toiminnasta tuli valtavirran kansanliike.” (s. 581) Vaatimukset vähemmistöjen kunnioittamisesta poikivat aluksi laajan patsaidenkaatokampanjan, jossa ei enää rajoitettu tuhoamaan tai vaatimaan tuhotaviksi konfederaation patsaita orjuuden muistomerkeinä, vaan käytännöllisesti katsoen kaikki Yhdysvaltojen imperialistisen historian muistomerkit Kolumbuksen patsaista lähtien.

Ari Helo on onnistuneesti poiminut Yhdysvaltain historiasta mielenkiintoisia yksityiskohtia, joita hän kuvaa tarkasti kuitenkin hajottamatta historiallisen katsauksen kokonaiskuvaa. Eräs kuriositeetti koskee afroamerikkalaisten orjien murretta, pidging-englantia, jossa tyypillisesti jätettiin pois sekä verbejä että pronomineja. Puhunta oli seurausta yhteisen kielen puutteesta eri puolelta Afrikkaa tuotujen orjien keskuudessa, eikä ilmiö rajoittunut pelkästään Englantiin. Helo toteaa, että ”[e]rilaisia pidging-kieliä, kuten myös pidging-ranskaa ja -espanjaa syntyi kaikkialla uuden mantereiden koloniossa alistettujen ryhmien joukossa, joilta puuttui yhteinen kieli.” (s. 203).

Kirja sisältää myös runsaasti havainnollistavia ja viihdyttäviä kuvia sekä karttoja ja mainion vaikka lyhyehkön hakemiston eri ilmiöistä, käsitteistä, presidenteistä ja jopa osavaltioista. Helon oman tekstin lisäksi teosta on edelleen rikastettu neljän muun asiantuntijan suppeilla mutta asiapitoisilla esseillä. Mikko Saikku käsittelee Yhdysvaltojen suhdetta luonnonsuojeluun, Sami Pihlström amerikkalaista pragmatismia, Bo Petterson Yhdysvaltojen kirjallisuutta ja Kimmo Laine amerikkalaista elokuvateollisuutta.

Kirjassa käyttämistään lähteistä Helo itse mainitsee oman tutkimuksensa ja Internetin ”faktojen tarkistami-

seksi” (s. 11). Lisäksi hän sanoo hyödyntäneensä erityisesti kahta kokoomateosta: *American History: A Survey, 8th edition* (New York, 1991) ja *The Enduring Vision: A History of the American People* (Boston, 2004) (s. 11). Kirjan lopussa annettu lähde- ja kirjallisuusluettelo voisi olla kattavampi, mutta siinä on kuitenkin mainittu olennaisimmat teokset jatkolukemista varten.

Erityisenä meriittinä on mainittava Ari Helon itsensä suomentamat Yhdysvaltojen perustusasiakirjat, vuoden 1776 itsenäisyysjulistus sekä vuoden 1787 perustuslaki ja perustuslain vuoden 1791 kansalaisoikeuslisäykset, jotka kaikki kolme niin ikään löytyvät teoksen lopusta. Huomion arvoista on, ettei näistä kansainvälisesti merkittävistä asiakirjoista ole kaikiyet kanonisoituja suomennoksia. Helon käännökset tarjoaisivat ratkaisun tähänkin puutteeseen.

Aiheen ollessa näin massiivinen kuin Yhdysvaltojen historia esihistoriasta nykypäivään, on kirjoittaja luonnollisesti joutunut tekemään runsaasti valintoja koskien sekä käsiteltäviä teemoja että niiden laajuutta. Mielestäni Helo on onnistunut valinnoissaan erinomaisesti ja luonut kattavan ja monipuolisen kuvan suurvallan olemuksesta. Yhdysvaltojen historia on itsessään mielenkiintoinen ja maan kansainvälisen merkityksen huomioden aiheellista tuntoa. Se auttaa ymmärtämään suurvaltojen logiikkaa laajemmin, ja näin moni nykyajan tapahtuma asettuu uuteen perspektiiviin. Pidän itsestään selvänä, että teos päättyy Amerikan tutkimuksen kurssikirjaksi eri korkeakouluihin, ja mielestäni se myös oivana hakuteoksena kuuluu jokaisen lukevan Nato-kansalaisen kirjahyllyyn.

Marja Härmanmaa, FT, Dosentti
Turun yliopisto

**Vastaväittäjä,
jos haluat julkaista arviosi
Historiallisessa Aikakauskirjassa
ota yhteyttä toimitukseen!**